

Lasten ja nuorten filosofiaa peruskouluun?

Opetushallitukselle on ehdotettu lasten ja nuorten filosofian sisällyttämistä peruskouluun. Ehdotuksen on allekirjoittanut peräti 200 eri alojen johtavaa yliopistoasiantuntijaa. Mistä on siis kysymys?

Lyhyesti: perusasioista. Itsestä ja toisista, oikeasta ja väärästä, eilisestä ja tulevasta, onnellisuudesta ja ikävästä, luottamuksesta ja pettymyksistä, kauniista ja rumasta, yhteisöllisyydestä ja yhteiskunnasta. Lapsista, nuorista ja kasvatuksesta.

Lasten ja nuorten filosofiaa määrittää kaksitahoisuus. Yhtäältä se on pedagoginen ajattelu- ja toimintatapa. Toisaalta se kohtaa vakavasti edellä mainitut ja muut elämän, kasvun ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta ratkaisevat aiheet.

Menetelmällisesti ja toimintatapana filosofointi on lapsilähtöistä. Se viriää lasten ja nuorten kysymyksistä ja jatkuu yhteisenä tutkivana keskusteluna opettajan ohjauksessa. Kasvattajalle filosofointi avaa yhteyden lasten kokemukseen ja ajatteluun. Toisin kuin useissa muissa oppiaineissa, siinä ei painotu opinala, tiede tai instituutio, vaan lasten pyrkimys ymmärtää ja pohtia ympäristöstään.

Arvokkainta on, että lapset saavat kokemuksia ryhmässä käytävästä dialogista, jossa seulotaan tiedon, maailmankuvien, pätevän päättelyn, hyvän elämän ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan perusteita. Se ei tuo kouluun lisää tieto- tai teoria-ainesta, vaan tähtää oppilaiden kognitiivisten, sosiaalisten ja eettisten taitojen kehittämiseen. Filosofointi osallistaa ja tarjoaa oppilaille kokemuksen heidän ajattelunsa arvostamisesta. Lapset ja nuoret tarvitsevat vertaistukea ja -kriittikkä. Heillä on oltava oikeus keskustella yhdessä elämän tärkeimmistä kysymyksistä myös oppitunneilla.

Lasten filosofia vahvistaa kriittistä ja luovaa ajattelua, argumentaatio-, kuuntelu- ja keskustelutaitoja, eettis-demokraattisia kansalaisvalmiuksia sekä kykyä hahmottaa kokonaisuuksia ja tajuta yhteyksiä eri oppiaineiden välillä. Käsittelyyn voidaan ottaa minkä tahansa oppiaineen piirissä nousevia kysymyksiä. Filosofointi on jo perustaltaan koulun sirpaleisuutta vastustavaa sekä tiedon- ja taidonaloja integroivaa.

Vakuuttavan kansainvälisen tutkimusnäytön perusteella tiedetään, että lasten filosofia todella saavuttaa mainittuja tavoitteita. Sen eri suuntaukset ovat levinneet yli 60 maahan ja yli 40 kielialueelle, monin paikoin huomattavaan asemaan. Eri maissa siitä käytetään esimerkiksi nimityksiä ”lasten ja nuorten kanssa filosofointi”, ”lasten filosofia”, ”pedagoginen filosofia”, ”filosofiaa lapsille”, ”lasten ja nuorten filosofointi”. Kaikkia muotoja yhdistää

mainittu kaksitahoisuus lapsilähtöistä pedagogiikkaa ja inhimillisesti perustavia kysymyksiä. Puhe on yhdestä 2000-luvulla vahvimmin kehittyneistä ja nopeimmin levinneistä koulupedagogiikan suunnista ja oppiaineista.

Kasvatuksella on välitön yhteys filosofiaan. Kasvatusta ei voida oikeuttaa vastaamatta kysymyksiin etiikasta, tiedosta, kokemuksista, yhteiskunnasta, kulttuurista ja ihmisyydestä. Lasten filosofian pedagogiikassa tätä ei pelkästään tiedosteta, vaan kysymykset nostetaan yhteisten keskustelujen kohteeksi.

Lapset kyselevät luonnostaan asioiden merkitystä. Lasten spontaanisti pohtimat aiheet ovat ikuisia filosofisia teemoja. Heille luontainen uteliaisuus ja ihmettely tekevät filosofoinnista otollisen kontekstin älyllisille ja elämyksellisille pyrkimyksille. On kasvatuseettinen välttämättömyys, että opettajat osaavat kohdata koulussa lasten ja nuorten ajattelun, elämismaailman sekä heidän kyselevän asenteensa.

Nykyisessä peruskoulussa opiskellaan vähintään 59 vuosiviikkotuntia taito- ja taideaineita, 42 äidinkieltä ja kirjallisuutta, 32 matematiikkaa, 31 luonnontieteellisiä aineita, 11 uskontoa sekä 8 historiaa ja 2 yhteiskuntaoppia. Muutama vuosiviikkotunti filosofiaa ei mullista koulua mutta voimistaa merkittävästi koulun kykyä vastata aikamme haasteisiin. Tuntijako kaipaa päivitystä 2000-luvulle.

Ajan kasvatushaasteet ovat vaikeampia kuin koskaan ennen. Koulun on kyettävä paljon aiempaa vahvemmin tukemaan median, kulttuurivaikutteiden ja tiedon arviointi- ja koostamiskykyä, kriittistä ajattelua ja itsereflektiivistä asennetta. Opetuksessa on johdatettava monikulttuurisuuteen, erilaisuuden kohtaamiseen ja erimielisyyksien käsittelemiseen argumentatiivisella, rauhallisella ja omiakin näkemyksiä kyseenalaistavalla tavalla. Lasten filosofoinnin opetusta on 1970-luvulta saakka kehitetty juuri näiden haasteiden kohtaamiseen.

Filosofia ei ole mikä tahansa uusi oppiaine. Se on länsimaisen kasvatuksen vanhinta juurta yhdessä kielen ja matematiikan kanssa. Se on vaikuttanut eurooppalaisen sivistyshistorian ytimessä antiikista nykyaikaan. Pedagogisesti nykyaikaan kehitettynä lasten ja nuorten filosofointina se tarjoaa ainutlaatuisen kasvatuksellisen ympäristön, jonka tulisi olla kasvatuksen keskiössä myös nykyajassa ja suomalaisessa peruskoulussa.

Tätä kirjoitettaessa tuntijakoesitys on vielä auki, eikä filosofian oppiaineen kohtalosta ole tietoa.

Aloitteeseen voi tutustua verkossa:

<http://filoaloite.wordpress.com>